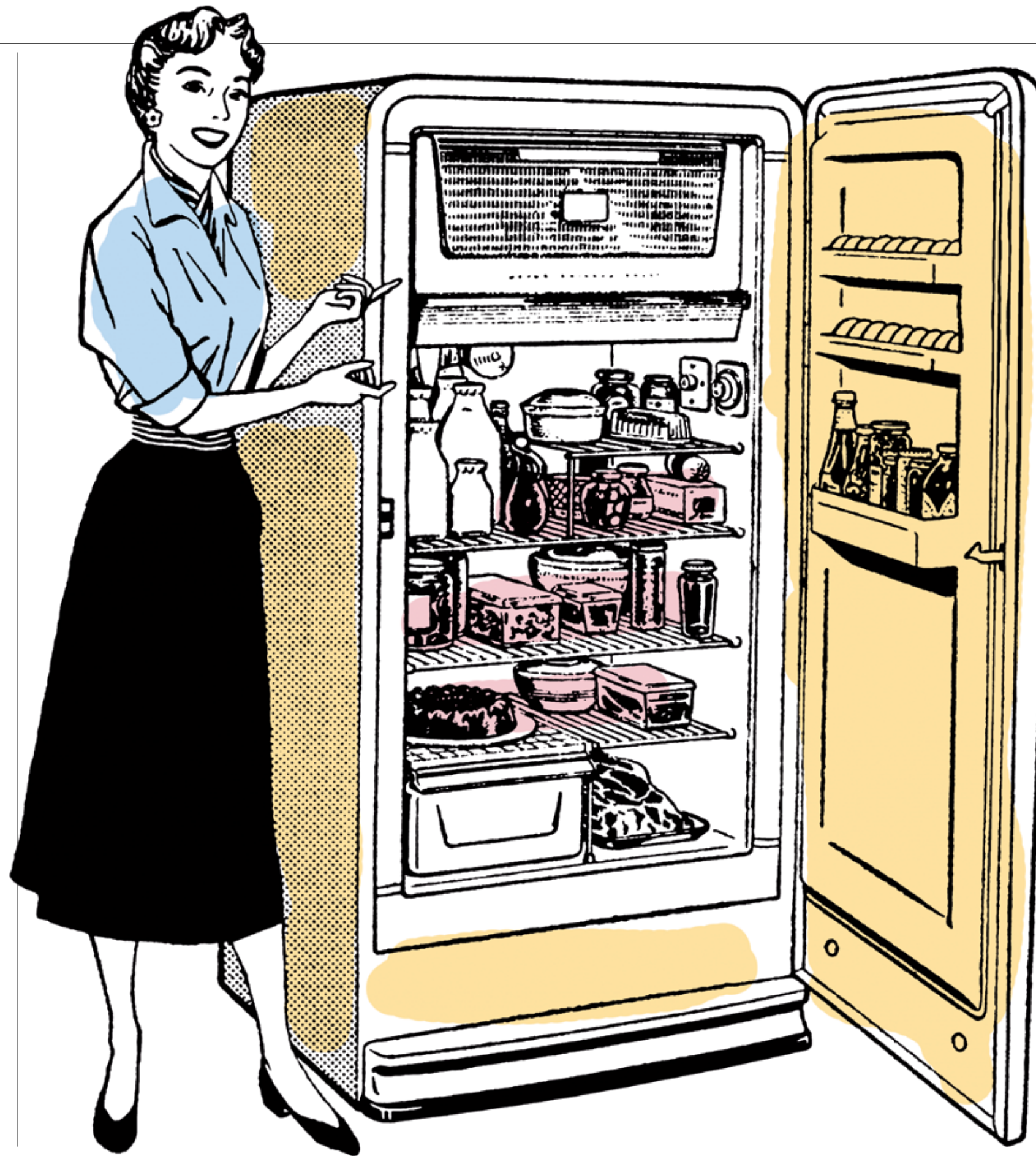

IJSKAST, DAS, TAARTJE

Wat is het verschil tussen een koelkast en een ijskast? Dat is er niet: beide woorden verwijzen naar hetzelfde ding. Toch zou journalist *Maud Beucker Andrae* nooit koelkast zeggen. Ze legt graag uit waarom.

In mijn studententijd vroeg huisgenoot F. zich op de bank van onze gemeenschappelijke zitkamer hardop het volgende af: 'Stel, de koningin komt bij je op visite. Hoe zou je je dan moeten gedragen?' Haar vraag was een omweg voor 'hoe hoort het eigenlijk?', iets wat ze zich in die tijd regelmatig afvroeg. Op F.'s vraag hield ik (misschien wel wijselijk) mijn mond, maar huisgenoot A. antwoordde droogjes: 'Ten eerste komt de koningin niet op visite, maar op bezoek.' Dat antwoord stelde de leergierige F. op scherp; ze wilde er graag meer van weten. A. en ik konden haar nu in ons hoofd verplaatsen van 'onbewust onbekwaam' naar 'bewust onbekwaam': bleu maar benieuwd naar 'onze' ongeschreven taalregels. En die wetten zitten bij mij diep verankerd – helaas, wil ik erbij zeggen.

Ik heb nooit erg gepuberd, maar als ik me had willen afzetten tegen mijn moeder, had ik haar goed kunnen ergeren met een vriendje dat beleefd 'aangenaam' zei bij het voorstellen. Dat voor de feestelijkheid een net colbert had aangetrokken, flinke trek had en voor het eten even naar het toilet wilde. En dat bij de aanblik van mijn moeders nasi, zou zeggen dat hij dat graag lustte, alvorens ons allemaal smakelijk eten te wensen. 'Aangenaam', 'trek', 'lusten', 'colbert', 'toilet' en 'smakelijk eten' vormen naast koelkast en gebak misschien wel de harde kern van de allergie van 'woordgenoten', mensen die er met elkaar hetzelfde lexicon op na houden. Ook al is de zin foutloos Nederlands, de 'verkeerde' woorden voelen als een kuil in een verder gladde asfaltweg. (Zoals stijlfou-

ten en grammaticale missers als 'groter als' of 'ik irriteer me' bij taalpuristen aversie oproepen.) 'Aangenaam' zeg je niet (je zegt gewoon je naam), het is geen 'trek' maar 'honger', 'lusten' is 'lekker vinden', 'colbert' moet zijn 'jasje' en in plaats van 'toilet' zeg je 'wc'. 'Koelkast' is 'ijskast' en 'gebak' is 'taart'. Maar ook 'stropdas' (wel: 'das') doet pijn aan de oren, net als 'braken' ('spugen'), 'nervus' (zenuwachtig), 'kostuum' (pak) en 'dessert' (toetje). Om mijn moeder een klein beetje te verdedigen: ze houdt sowieso erg van taal, gaf bijles Nederlands en heeft de studie klassieke talen als achtergrond. (Gelukkig gaat ze niet zover dat ze à la Matthijs van Nieuwkerk fonetisch *olumpisch* zegt in plaats van 'olympisch').

Iemand van mijn soort

Een snelle duik in de recente geschiedenis leert dat de oorsprong van woordgenoten elitair is: was je vroeger welgesteld, dan gebruikte je vooral geen woorden met een Franse achtergrond. Juist toen de elegante Franse taal zijn intrede deed bij alle lagen van de Nederlandse bevolking, onderscheidde de 'echte' bovenlaag zich door zich ver te houden van 'het toilet' of 'een luxe salade'. Zo gaat het verhaal. Maar waarom gewone Nederlandse woorden als 'trek', 'lusten', 'jeuk' en 'bruiloft' dan ook 'niet kunnen' en veel Franse woorden zoals 'amateur', 'larmoyant' en 'paraplu' toch weer wel, is onduidelijk. En daar zit (ook voor leergierige F.) meteen de moeilijkheid. Zoals Nederlandse grammatica veelal onlogisch is en met talloze uitzonderingen te kampen heeft, zit er in 'ijskasttaal' ook weinig tot geen logica. Het 'is' gewoon zo. Eventuele inhoudelijke argu-

Zoals Nederlandse grammatica veelal onlogisch is, zit er ook in 'ijskasttaal' weinig tot geen logica.

menten van mijn vriend ('Maar er zit niet eens ijs in een koelkast!'), wuif ik dan ook weg, want daar gaat het niet om. Geen discussie is mogelijk. En precies dat maakt mij volgens hem zo godvergeten arrogant.

Ik ben het daar overigens geheel mee eens. Ik verfoei mezelf erom dat ik bij het woord 'auto', uitgesproken met de klank 'au' (in plaats van 'oo'), ineenkrimp. Of dat ik het woord 'lusten' direct registreer en iemand meteen in een hokje stop. Het valt me dan weer niet op als iemand 'taartje' en 'bezoek' zegt. Ik denk dan niet: hè lekker, iemand van mijn soort. Het is, om eerlijk te zijn, misschien nog wel erger; ijskasttaal is voor mij de standaardtaal: ik ga ervan uit dat mensen die spreken, tot dat ze met woorden als 'fruit', 'woonkamer' en

Ben je even een nieuwe pantalon met bijpassend colbert wezen halen?

Ik verfoei mezelf erom dat ik bij het woord 'auto' uitgesproken met een 'au' ineenkrimp

LEXICON VOOR WOORDGENOTEN

<i>Trottoir</i> = stoep	<i>Trek</i> = honger	<i>Zwanger</i> = in verwachting
<i>Visite</i> = bezoek	<i>Fruit</i> = vruchten	<i>Kennis</i> = bekende
<i>Aangenaam</i> = (zeg alleen je naam)	<i>Gebak</i> = taart(je)	<i>Wagen</i> = auto (spreek uit met 'oo')
<i>Woning</i> = huis	<i>Luxe</i> = (geen alternatief, praat je niet over)	<i>Transpireren</i> = zweten
<i>Woonkamer/salon</i> = huiskamer of zitkamer	<i>Dessert</i> = toetje	<i>Jeuk</i> = kriebel
<i>Toilet</i> = wc	<i>Salade</i> = sla	<i>Nerveus</i> = zenuwachtig
<i>Koelkast</i> = ijskast	<i>Serveren</i> = opdienen/bedienen	<i>Sporten</i> = (specifieke sport noemen)
<i>Lusten</i> = lekker vinden	<i>Bestek</i> = vork/lepel/mes	<i>Wintersport</i> = skiën
	<i>Eet smakelijk/smakelijk eten</i> = (geen alternatief)	<i>Wezen</i> (fietsen bijv.) = heb gefietst
	<i>Kleding</i> = kleren	<i>Wezen halen</i> = gekocht
	<i>Pantalon</i> = broek	<i>Heet</i> = warm
	<i>Stropdas</i> = das	<i>Stuk</i> = kapot
	<i>Overhemd</i> = hemd	<i>(Ik doe het) gelijk</i> = (Ik doe het) meteen
	<i>Kostuum</i> = pak	<i>Fijne avond/dag</i> = dag!
	<i>Colbert</i> = jasje	<i>Zeer</i> = pijn
	<i>Omkleden</i> = verkleden	<i>Overgeven/braken</i> = spugen
	<i>Kapsel</i> = haar	
	<i>Bruiloft</i> = huwelijk	

'kleding', anders bewijzen. *Innocent until proven guilty*. Daarbij moet ik meteen zeggen: een ander 'verbeteren' is not done. Iemand corrigeren (weer zo'n verbasterd Frans woord dat wel mag) op 'gebak' doe je niet. In elk geval niet in het openbaar, misschien in zeer intieme kringen dan nog beperkt. Sterker nog, mensen die een ander verbeteren, zijn meestal 'bewust bekwaam', waar onbewust bekwaam het ultieme maar onbereikbare doel is: ze hebben de ijskasttaal onlangs aangeleerd en zijn maar al te blij hun kennis en kunde te etaleren (weer een toelaatbaar gallicisme). Het is voor mij dan ook hét grote gevaar van dit artikel; er zullen talloze woordgenoten zijn die dit stuk hoofdschuddend tot zich nemen. Zoals oud geld zijn weelde vooral niet laat zien door er bijna met kleerscheuren bij te lopen, hoor je er als woordgenoot pas echt bij als je doet of er niets aan de hand is. Je moet er vooral niet over praten. Dat torpedeer ik dan graag bij dezen.

Even braken

Misschien omdat er gradaties in woordgenoten zijn, en ik niet tot de happy few behoor. Tot mijn schande moet ik toegeven dat ik pas op latere leeftijd leerde dat 'bestek' niet kan (je moet 'mes', 'vork' en 'lepel' onderscheiden), net als 'zwanger' ('in verwachting'). Hier zijn mijn ouders toch echt tekortgeschoten. Het is alsof je op latere leeftijd een vreemde taal aanleert: ik ben inmiddels met de woorden bekend, maar echt voelen doe ik de zogenaamde missers niet. Ik wéét nu dat het woord 'overhemd' niet mag, maar ik krijg geen kippenvel als ik het hoor. Ik mijjd inmiddels 'bestek', maar schrik niet wanneer iemand het woord wel uitspreekt. En hiermee val ik voor de bovenlaag waarschijnlijk hard door de mand.

Zo, en nu mag u, naar aanleiding van dit verhaal, even braken. Sorry, ik bedoel natuurlijk spugen. ☐

ILLUSTRATIE: ISTOCK/FD STUDIO

HET ECHTE UITBLAZEN.

Zuiver water, zonder chloor

- ✓ 100% NATUUR(LIJK)
- ✓ HELDER WATER GARANTIE
- ✓ 35 JAAR ERVARING

vraag de brochure aan voor inspiratie op biotopbenelux.nl/fd

Het water in een Biotop natuurswembad is kristalhelder.

Er gaat weinig boven zwemmen om tot rust te komen. Zeker in een natuurlijk zwembad van Biotop. In water dat zonder chemicaliën tóch helder is. Dat noemen wij 'het echte schoon'. Dankzij ons unieke filtersysteem blijft het kristalhelder. Jaar in, jaar uit. Ongeëvenaarde kwaliteit, dankzij 35 jaar ervaring. En dat voelt écht rustgevend. Meer weten? Biotopbenelux.nl/fd

waves of enthusiasm since 1985